

GROEPTERAPIE AS ORTOPEDAGOGIESE
HULPVERLENINGSMETODE AAN VER-
STANDELIK GESTREMDE, GEDRAGS-
GEREMDE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL

ELIZABETH BOSMAN

B.A. HONS, B. Ed., S.O.D.

*Verhandeling voorgelê vir die graad Magister Educationis
in die Departement Psigo-opvoedkunde, Voorligting en
Ortopedagogiek aan die Potchefstroomse Universiteit
vir Christelike Hoër Onderwys*

LEIER : Prof. N.A. de Beer

POTCHEFSTROOM

1993

Die lewe dwing jou hiernatoe, weerlose kind,
omdat iemand gehoop het jy sou weer jou pad kon vind.

Hulle los jou hier agter met jou stukkende gees,
het iemand ooit gevra of jy graag hier wil wees?

En hier vind jy hulle, net mense van vlees,
wat hoop om 'n pa of 'n ma vir jou te wees.

Deur jou storms, jou tranes, jou geraas en gerloek,
is dit altyd maar hulle by wie jy skuiling gaan soek.

Miskien waardeer jy hulle nie, dalk sal jy als vergeet,
maar wat in die hart agterbly, sal niemand ooit weet.

Opgedra aan die mense van Moedwil,
met groot waardering.

Geldelike bystand gelewer deur die Instituut vir Navorsings-ontwikkeling (RGN) vir hierdie navorsing word hiermee erken. Menings in hierdie publikasies uitgespreek en gevolgtrekkings wat gemaak is, is die van die outeur en moet nie noodwendig aan die Instituut vir Navorsing toegeskryf word nie.

DANKBETUIGINGS

By die voltooiing van hierdie ondersoek wil ek graag die volgende persone en instansies bedank:

- * My studieleier, Prof N.A. de Beer, vir haar besondere hulp, leiding en ondersteuning tydens hierdie ondersoek.
- * Die Uitvoerende Direkteur : Onderwys vir toestemming om die ondersoek te doen.
- * My man, Eddie, vir sy hulp en ondersteuning.
- * My kinders, Leané, Stefnie, Lindie en klein Eduard, vir hul opoffering.
- * Ons vriende, Gerrie en Caroline Viljoen, vir hul belangstelling en hulp.
- * My kollegas, Frank Benecke en Balthie Vermeulen, wat tydens die ondersoek as hulpterapeute en evalueerders opgetree het, vir hul besondere bydrae.
- * Die skoolhoof en personeel van die kliniekskool, vir hul samewerking.
- * Die dogters wat deelgeneem het aan die ondersoek.
- * Mev Elaine du Toit vir die keurige tikwerk.
- * Prof H S Steyn van die Statistiese Konsultasiediens van die PU vir CHO vir hulp met die statistiese verwerking van die gegewens.
- * Mev Elsa Mentz vir haar hulp en leiding tydens die verwerking van die gegewens.
- * Die personeel van die Ferdinand Postma-biblioteek vir hul vriendelike diens.

VERKLARING

Ek verklaar dat

**GROEPTERAPIE AS ORTOPEDAGOGIESE HULPVERLENINGSMETODE AAN VERSTAN-
DELIK GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL**

my eie werk is, dat al die bronne wat gebruik of aangehaal is aangedui en erken is by wyse van volledige verwysings en dat hierdie verhandeling nog nie van tevore voorgelê is vir 'n graad aan enige ander universiteit nie.

E. Bosman
.....

E BOSMAN

**GROUP THERAPY AS A METHOD OF ORTHOPEDAGOGICAL AID TO
MENTALLY HANDICAPPED, BEHAVIOUR DISORDERED ADOLESCENT
GIRLS IN A CLINIC SCHOOL**

by

ELIZABETH BOSMAN

PROMOTOR: Prof N.A. de Beer

DEPARTMENT: Psycho-education, Guidance and Orthopedagogics

FACULTY: Education

DEGREE: M.Ed.

SUMMARY

Observation of mentally handicapped, behaviour disordered adolescent girls in a clinic school indicates that they find it difficult to communicate, even with their peers. This phenomenon may be ascribed to mainly three factors:

- * Emotional disturbance and behaviour disorders, caused by disharmonious relationships and communication in the primary educational situation;
- * a milieu-deprived home, in which they have not learnt the values of proper interpersonal interaction and communication;
- * mental handicap, which often implies poor understanding of social situations and interpersonal behaviour. The poor language ability of the mentally handicapped further impedes their ability to communicate.

Mentally handicapped behaviour disordered children are placed in a clinic school, where they receive pedotherapy. The aim of pedotherapy is to restore children's communication with their life-world and to improve their interpersonal relationships.

This research deals with the question whether group therapy can be applied as a method of orthopedagogical aid in order to help mentally handicapped, behaviour disordered adolescent girls in a clinic school to improve their communication with their peers. The first step towards answering this question was to study some of the research done on group therapy with relevant groups. This study indicated that there is a fairly strong possibility that group therapy could be used effectively with the girls concerned. Research also indicated that the action-orientated, structured approach used in the so-called encounter groups is highly suitable for mentally handicapped, adolescent girls with behaviour disorders. The second step towards answering the question was to do group therapy and to study the effects. For this purpose a group therapy programme of nineteen sessions was planned from exercises drawn up by Daphne Lennox for children in residential treatment. The aim of the therapy was the improvement of each girl's communication behaviour in the group. To determine improved behaviour each subject's behaviour was evaluated according to the actualization of the essential categories of interpersonal communication. The therapy was done in two phases. During phase one, which included seven sessions, the research group was selected; during phase two, which included twelve sessions, the therapy was continued with the research group. The effects of the therapy was evaluated by means of

- * an evaluation of the communication behaviour of the group as a whole on a behaviour-evaluation-scale during the second phase of group therapy;
- * a subjective evaluation of the development of the group's communication behaviour during both phases of group therapy;
- * a one-way-analysis of variance to determine the nature of the inclination of the group's communication behaviour;
- * calculation of the inter-evaluator-reliability coefficient;

- * an evaluation of each subject's communication behaviour on a behaviour-evaluation-scale during the second phase of group therapy;
- * a subjective evaluation of the development of each subject's communication behaviour during both phases of group therapy;
- * oral, as well as written self-reports given by the subjects;
- * feedback from the school staff.

The results of the study indicates that group therapy has led to improved communication behaviour of the research group. The results, however, are limited to their behaviour in the therapy group, and cannot be generalized to other situations.

INHOUDSOPGAWE

Bladisy

HOOFSTUK 1 :

ORIËNTERING, PROBLEEMSTELLING, BEGRIPSVERHELDERING, BEGRONDING EN STRUKTURERING	1
1.1 INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	1
1.2 DOEL VAN DIE NAVORSING	4
1.2.1 Algemene doelstelling	4
1.2.2 Spesifieke doelstellings	4
1.3 NAVORSINGSHIPOTESE	4
1.4 BEGRONDING VAN DIE ONDERSOEK	5
1.4.1 Antropologiese begronding	5
1.4.1.1 Die kind is geskape na die beeld van God	5
1.4.1.2 Die kind is wese met 'n "hart"	6
1.4.1.3 Die kind is modaalbepaalde wese	6
1.4.1.4 Die kind is verhoudingswese	7
1.4.2 Sosiopedagogiese begronding	8
1.4.2.1 Opvoeding in saamlewe	9
1.4.2.2 Opvoeding as ontvouende interpersoonlike kommunikasie	9
1.4.3 Ortopedagogiese begronding	11
1.4.3.1 Die verwesenliking van die moontlikheidsvoorwaardes vir pedoterapie tydens groepterapie	13
1.4.3.2 Die verloop van die pedoterapeutiese gebeure tydens groepterapie	15
1.4.3.3 Kriteria ter evaluering van die pedoterapeutiese gebeure tydens groepterapie	16

1.5	BEGRIPSVERHELDERING	18
1.5.1	Verstandelik gestremde	18
1.5.1.1	Verstandelik	18
1.5.1.2	Gestremde	18
1.5.1.3	Verstandelik gestremd	19
1.5.2	Gedragsgereemde	19
1.5.2.1	Gedrag	19
1.5.2.2	Geremd	20
1.5.2.3	Gedragsgereemd	20
1.5.2.4	Sintese	22
1.5.3	Kliniekskool	22
1.5.4	Dogters	23
1.5.5	Groep terapie	24
1.5.5.1	Groep	24
1.5.5.2	Terapie	24
1.5.5.3	Groep terapie	25
1.6	METODE VAN ONDERSOEK	26
1.6.1	Navorsingsontwerp	26
1.6.2	Populasie en selektering van 'n navorsingsgroep	26
1.6.3	Navorsingsverloop	27
1.7	EERSTE PROBLEEMSTELLING	28

HOOFSTUK 2

DIE ONTOEREIKENDE SOSIALE OPVOEDING VAN VERSTANDELIK GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL		29
2.1	INLEIDING	29
2.2	ONTOEREIKENDE OPVOEDING IN SAAMLEWE	31
2.2.1	Die ontoereikende verwesenliking van die pri- mêre opvoedingsverhoudinge	32
2.2.1.1	Die versteurde vertrouensverhouding	32
2.2.1.2	Die versteurde begrypingsverhouding	34

2.2.1.3	Die versteurde gesagsverhouding	36
2.2.2	Versteurde opvoedingskommunikasie	38
2.2.2.1	Gevoelskommunikasie	39
2.2.2.2	Magskommunikasie	41
2.2.2.3	Buigzaamheid	42
2.2.2.4	Erkenning van die ander	43
2.2.2.5	Rasionele denke	44
2.2.2.6	Gesprek	45
2.2.2.7	Ontmoeting	47
2.2.2.8	Waarde-oordrag	49
2.3	MILIEUGEREMDHEID AS VERNAAMSTE OORSAAK VAN DIE ONTOEREIKENDE SOSIALE OPVOEDING VAN VERSTANDELIK GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL	50
2.3.1	Die milieugeremde gesin	51
2.3.2	Vorme van opvoedingsverwaarlosing in die milieugeremde gesin	53
2.3.2.1	Fisiese verwaarlosing	53
2.3.2.2	Affektiewe verwaarlosing	54
2.3.2.3	Intellektuele verwaarlosing	56
2.3.2.4	Normatiewe verwaarlosing	57
2.3.2.5	Religieuse verwaarlosing	57
2.4	VERSTANDELIKE GESTREMDEHEID AS BYDRAENDE FAKTOR TOT DIE ONTOEREIKENDE SOSIALE OPVOEDING VAN VERSTANDELIK GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL	58
2.4.1	Liggaamlike tekorte	59
2.4.2	Verstandelike onvermoë	60
2.4.3	Affektiewe probleme	60
2.4.4	Normatiewe en religieuse volwassewording	62
2.4.5	Die problematiese primêre opvoedingsituasie .	62
2.4.6	Samevatting	63

2.5	SAMEVATTING EN TWEEDE PROBLEEMSTELLING	64
-----	--	----

HOOFSTUK 3

GROEPTERAPIE AS SOSIALE HEROPVOEDINGSHULP AAN VERSTANDELIG GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL			66
3.1	INLEIDING		66
3.2	DIE ONTSTAAN VAN GROEPTERAPIE AS PSIGOTERAPEUTIESE HULPVERLENINGSMETODE		67
3.2.1	Groep terapie en die ontmoetingsgroep		67
3.2.2	Groep terapie met nie-volwasse nes		68
3.3	DIE WAARDE VAN GROEPTERAPIE MET VERSTANDELIG GESTREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL		69
3.3.1	Die terapeutiese faktore wat werksaam is tydens groep terapie		70
3.3.1.1	Universaliteit		70
3.3.1.2	Die vestiging van hoop		70
3.3.1.3	Groepsamehorigheid		71
3.3.1.4	Katarsis		72
3.3.1.5	Voorstelling van primêre gesinsverhoudinge ..		72
3.3.1.6	Die aanleer van sosiale vaardighede		73
3.3.1.7	Selfkennis deur middel van interpersoonlike leer		73
3.3.1.8	Altruïsme		74
3.3.1.9	Eksistensiële faktore		74
3.3.1.10	Samevatting		75
3.3.2	Groep terapie met verstandelik gestremde, gedragsgere mde adolessente in terapeutiese inrigtings		76
3.3.2.1	Gedragsgere mde adolessente		76
3.3.2.2	Verstandelik gestremde adolessente		76
3.3.2.3	Groep terapie in terapeutiese inrigtings		78

3.4	VERBETERDE INTERPERSOONLIKE KOMMUNIKASIE AS DOEL- STELLING VAN GROEPTERAPIE MET VERSTANDELIK GE- STREMDE, GEDRAGSGEREMDE ADOLESSENTE DOGTERS IN 'N KLINIEKSKOOL	80
3.4.1	Gevoelskommunikasie	81
3.4.2	Magskommunikasie	81
3.4.3	Buigsaamheid	81
3.4.4	Erkenning van die ander	82
3.4.5	Rasionele denke	82
3.4.6	Gesprekvoering	82
3.4.7	Ontmoeting	83
3.4.8	Waarde-oordrag	83
3.5	DIE GEBRUIK VAN ONTMOETINGSGROEPTEGNIEKE	84
3.5.1	Die noodsaaklikheid van 'n aktiwiteitsgerigte benadering	84
3.5.2	Teoretiese agtergrond	86
3.5.2.1	Kliëntgesentreerde groepterapie	86
3.5.2.2	Gestaltterapie	87
3.5.2.3	Psigodrama	88
3.6	TEGNIEKE WAT GEBRUIK IS	88
3.6.1	Liggaamlike beweging	89
3.6.2	Aanraking	89
3.6.3	Rondtes	89
3.6.4	Die geslote kring	90
3.6.5	Psigodrama (Rolspel)	90
3.6.6	Samewerking en probleemoplossing	91
3.6.7	Skeppende aktiwiteite	91
3.7	DIE WAARDE VAN HULPTERAPEUTE	91
3.8	DIE EVALUERING VAN GROEPTERAPIE	92
3.8.1	Die evaluering van resultate	93
3.8.2	Die evaluering van die interpersoonlike in- teraksie tydens groepterapie	94
3.8.3	Selfverslaggewing	96

3.8.4	Samevatting	97
3.9	SAMEVATTING EN DERDE PROBLEEMFORMULERING	97
HOOFSTUK 4		
	DIE EMPIRIESE ONDERSOEK	99
4.1	NAVORSINGSHIPOTESE	99
4.2	NULHIPOTESE	102
4.3	NAVORSINGSONTWERP	102
4.3.1	Die veldstudiemetode	102
4.3.1.1	Persoonlike waarneming	102
4.3.1.2	Gesprekvoering	103
4.3.1.3	Gevallestudies	104
4.3.1.4	Ortopedagogiese eksperimentering : Die A-B-Enkelproefpersoonnavorsingsontwerp	105
4.4	SAMESTELLING VAN DIE NAVORSINGSGROEP	107
4.4.1	Grootte	107
4.4.2	Seleksiekriteria	107
4.4.3	Seleksieprosedure	110
4.5	NAVORSINGSVERLOOP	111
4.5.1	Fase 1: Samestelling van die terapiegroep	111
4.5.2	Fase 2: Voortsetting van die groepterapie met die navorsingsgroep en rekordering van die groepterapeutiese gebeure	111
4.6	EVALUERING EN INTERPRETASIE VAN DIE GROEPTE- RA- PEUTIESE GEBEURE	112
4.6.1	Subjektiewe evaluering en verslaggewing	112
4.6.2	Grafiese voorstellings	113
4.6.3	Statistiese ontledings	113

4.7	ONTWERP VAN DIE MEETINSTRUMENTE	114
4.7.1	Die gedragsevaluering skaal	114
4.7.1.1	Inhoud en vorm	114
4.7.1.2	Puntetoekenning	115
4.7.1.3	Die bepaling van geldigheid	116
4.7.1.4	Die bepaling van betroubaarheid	117
4.7.1.5	Die verhoging van observasie-objektiwiteit .	117
4.7.2	Selfverslaggewingsvraelys	119
4.8	SAMEVATTING	120

HOOFSTUK 5

	DIE VERLOOP VAN DIE GROEPTERAPIE EN DIE EVALUERING EN INTERPRETASIE VAN DIE RESULTATE	121
5.1	INLEIDING	121
5.2	FASE 1: BEPLANNING VAN DIE GROEPTERAPIE EN VOOR- BEREIDING EN SELEKTERING VAN DIE NAVORSINGSGROEP	122
5.2.1	Die beplanning van die groep terapie	122
5.2.2	Die voorbereiding van die groeplede	122
5.2.3	Selektering van die navorsingsgroep	123
5.3	FASE 2: VOORTSETTING VAN GROEPTERAPIE MET DIE FINALE NAVORSINGSGROEP	125
5.4	STATISTIESE ONTLEDING VAN GROEPTERAPIEDATA	131
5.4.1	Nulhipotese	131
5.4.2	Statistiese tegnieke	131
5.4.3	Statistiese gegewens en die interpretasie daarvan	132
5.5	BESKRYWING EN EVALUERING VAN DIE ONTPLOOIING VAN ELKE AFSONDERLIKE PROEFPERSOON SE KOMMUNIKASIE- GEDRAG TYDENS GROEPTERAPIE	134
5.5.1	Gevallestudie 1: Proefpersoon A	135

5.5.1.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	135
5.5.1.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	136
5.5.1.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	140
5.5.2	Gevallestudie 2: Proefpersoon B	141
5.5.2.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	141
5.5.2.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	142
5.5.2.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	145
5.5.3	Gevallestudie 3: Proefpersoon C	145
5.5.3.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	145
5.5.3.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	147
5.5.3.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	150
5.5.4	Gevallestudie 4: Proefpersoon D	151
5.5.4.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	151
5.5.4.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	152
5.5.4.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	155
5.5.5	Gevallestudie 5: Proefpersoon E	156
5.5.5.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	156
5.5.5.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	157
5.5.5.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	160
5.5.6	Gevallestudie 6: Proefpersoon F	161
5.5.6.1	Agtergrondgegewens en aanvanklike kommunikasiegedrag	161

5.5.6.2	Subjektiewe evaluering van kommunikasiegedrag tydens groepterapie	162
5.5.6.3	Die proefpersoon se eie belewing van groepterapie	164
5.6	SAMEVATTING	165
HOOFSTUK 6		
SAMEVATTING, BEVINDINGE, AANBEVELINGS EN TEKORTE		166
6.1	SAMEVATTING	166
6.2	BEVINDINGE	169
6.2.1	Bevindinge met diagnostiese waarde	169
6.2.1.1	Opvoedingsverhoudinge en opvoedingskommunikasie	169
6.2.1.2	Kommunikasiegeremdheid	170
6.2.2	Bevindinge ten opsigte van die beplanning en toepassing van die groepterapie	173
6.2.2.1	Die doelstellings van groepterapie	173
6.2.2.2	Die toepassing van groepterapie	173
6.2.2.3	Die selektering van die navorsingsgroep	174
6.2.2.4	Groepterapeutiese tegnieke	175
6.2.2.5	Die waarde van hulpterapeute	176
6.2.2.6	Die evaluering van die groepterapie-effekte	177
6.2.3	Bevindinge ten opsigte van die effekte van groepterapie	177
6.2.3.1	Opvoedingsverhoudinge en opvoedingskommunikasie	177
6.2.3.2	Die fases waarvolgens groepinteraksie verloop	178
6.2.3.3	Die werking van groepterapeutiese faktore ..	179
6.2.3.4	Die verwesenliking van interpersoonlike kommunikasie	180

6.3	AANBEVELINGS	184
6.4	TEKORTE VAN HIERDIE ONDERSOEK	186
	BIBLIOGRAFIE	188
BYLAAG I	: GEDRAGSEVALUERINGSKAAL	201
BYLAAG II	: SELFVERSLAGGEWING	204
BYLAAG III	: DIE GROEP TERAPEUTIESE PROGRAM	206
BYLAAG IV	: BESKRYWING VAN 'N GROEP TERAPEUTIESESSIE .	218

LYS VAN FIGURE

5.1	TOTALE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN AL SES PROEFPERSONE OOR ALLE ITEMS HEEN	125
5.2	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON A TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	136
5.3	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON B TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	142
5.4	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON C TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	147
5.5	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON D TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	152
5.6	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON E TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	157
5.7	GEMIDDELDE KOMMUNIKASIEGEDRAG VAN PROEFPERSON F TYDENS FASE 2 VAN GROEPTERAPIE	162

LYS VAN TABELLE

5.1	GEGEWENS VAN DIE EENRICHTINGVARIANSIE-ANALISE (H_{01})	132
5.2	BEOORDELAARSBETROUBAARHEIDSKOËFFISIËNTE (H_{02})	133